

ואהבת לרעך כמוך על אהבה לעצמנו ולזולת

מטרות הפעילות:

- התלמידים יכירו את המקורות ליסוד החסד ואהבת הזולת ביהדות.
- התלמידים יפנימו את החשיבות בהכרת הנקודות הטובות שבהם.
- התלמידים ילמדו שבכדי לאהוב אחרים עליהם לאהוב ולהעריך את עצמם.
- התלמידים יבינו את ההבדל שבין שחצנות וגאווה ובין "ואהבת לרעך כמוך".
- התלמידים יישמו את האמרה "ואהבת לרעך כמוך" בחייהם.

מבנה הפעילות:

1. משחק פתיחה
2. מה ששנא עליך על תעשה לחברך
3. ואהבת לרעך
4. ואהבת - כמוך
5. סיכום ומשימה

חלק א: משחק פתיחה

מטרת המשחק - בכל המשחקים להלן ניתנת לאחד מהתלמידים התחושה כי הוא מצוי מחוץ לחברה. הרגשתו של אדם שהוא לא רצוי או נמצא במקום הלא נכון, היא הרגשה שכולנו מסכימים שהיא אינה נעימה. המשחק מהווה פתיחה רגשית לשלבים שלאחריו.

לפניכם מספר אפשרויות למשחקים, כדאי לבחור באחת מהן:

- התלמידים עומדים במעגל, כאשר הם משלבים ידיים. אחד מהתלמידים נשאר מחוץ למעגל ומנסה להיכנס לתוכו, בעוד האחרים צריכים להתנגד לו.
למדריך- חשוב לשים לב כי המשחק אינו נגרר לקווים אלימים, ושאיך אחד לא נכגע.
- פרה עיוורת- מכסים לאחד מהתלמידים את העיניים והוא מסתובב בכיתה ומנסה לתפוס אחרים. אם הוא מצליח, התלמיד שנתפס מחליף אותו.
- כיסאות מוזיקליים - מסדרים בכיתה כסאות, כמספר התלמידים פחות אחד. מתנגנת מוזיקה, וכשהמוזיקה מפסיקה אחד מהתלמידים נשאר לעמוד ויוצא מהמשחק. האחרון שנשאר לשבת הוא המנצח.
- "שם קוד" - מוציאים תלמיד אחד מהכיתה. כשהוא בחוץ, הקבוצה מחליטה על קוד מסוים שעל פיו היא תתנהג, והתלמיד צריך לגלות מהו הקוד. (דוגמאות- מדברים בסדר הא"ב, עונים רק תשובות חיוביות, מדברים בסדר של הגילאים וכדומה).

חלק ב: מה ששנוא עליך על תעשה לחברך

הכנת פתקים

מחלקים לכל תלמיד פתק. מבקשים מהתלמידים לכתוב על הפתק רשימה של חמישה דברים שהם שונאים שמישהו אחר עושה להם. יש לשמור על הפתקים להמשך. (למדריך - יש לשים לב שהם כותבים דברים הקשורים למעשה של מישהו אחר, ולא דברים שהם לא אוהבים בעצמם, כאוכל, בגדים וכדומה).

סיפור הגר - מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך

מספרים את הסיפור על הגר, הלל ושמאי (נספח א, מקור 1. וראה שם רקע היסטורי על הלל הזקן). בזמן שקוראים את המקור, מבקשים מהתלמידים לעמוד על רגל אחת. לאחר שמסיימים לקרוא, חוזרים על המשפט וכותבים אותו על הלוח:

מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך

מדגישים את העובדה כי לדעת הלל הזקן, שהיה רב גדול מאוד, המשפט הזה מהווה את הבסיס לכל התורה כולה! כל המצוות והמעשים שלנו נובעים ממנו.

מציגים בריסטול שהוכן מראש, עליו כתוב- "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". מבקשים מהתלמידים שיוסיפו את המשפט הזה על הפתק שלהם. לאחר מכן, אוספים את הפתקים, מדביקים אותם על השלט ותולים אותו בכיתה. השלט יהווה עדות למה ששנוא על התלמידים, ויזכיר לתלמידים גם לאחר השיעור מה לא לעשות לחבריהם.

חלק ג: ואהבת לרעך

אמרת רבי עקיבא

מציגים בכני התלמידים את האמרה הידועה, וכותבים אותה על הלוח (נספח ג, מקור 2):

ואהבת לרעך כמוך - זהו כלל גדול בתורה

אמרה זו נאמרה על ידי ר' עקיבא, שהיה גם הוא רב גדול מאוד (ראה סקירה היסטורית קצרה על חייו בנספח ג). הוא אמר שהציווי "ואהבת לרעך" הוא כלל גדול בתורה, הבסיס לכל התורה כולה, מהותה של היהדות!

דיון

מציגים על הלוח את שתי האמרות, של הלל הזקן ושל רבי עקיבא, ומפתחים דיון:

- מה לדעתכם ההבדל בין שתי האמרות?
- כיצד ייתכן ששתי האמרות נחשבות ל"כלל גדול בתורה"? האם יש כאן סתירה?
- מה הכוונה בכלל גדול בתורה? האם זה אומר שהכללים האחרים פחות חשובים? כלל מלשון כולל, הוא כולל את כל שאר החוקים בתוכו.

מטרת הדיון היא לשמוע את התלמידים ואת מה שהם חושבים, כך שלא חייבים להגיע למסקנה ברורה.

(למדריך - למעשה אין כל סתירה בין המשפטים, אלא רמות שונות של דרישה. המשפט הראשון משדר יותר פסיביות - מה לא לעשות, כמצוות לא תעשה. בעוד שהמשפט השני - "ואהבת לרעך כמוך" - משדר אקטיביות. איך אני נותן למישהו אחר? הוא דורש השתדלות גדולה מאוד).

חלק ד: ואהבת - כמוך

לאחר שהבנו מהו ההבדל שבין המשפטים, ואנחנו יודעים שחשוב לאהוב את הסובבים אותנו, נברר מה פירוש "ואהבת"? כיצד מגיעים למידה זו, וכיצד מראים זאת לאדם אחר?

ואהבת - כמוך

שואלים את התלמידים: למה לדעתכם התכוונה התורה במילה כמוך?

- משחק החיקויים
 - עומדים במעגל. מתנדב אחד מהתלמידים עושה תנועות וכולם צריכים לחזור אחריו.
 - המדריך עומד במרכז המעגל, ומסביר לתלמידים שעכשיו יחזרו אחריו בתנועות שמראות שהם אוהבים את עצמם: מחיאות כפיים לעצמם, טפיחה לעצמם על השכם, חיבוק עצמי ועוד.
- התורה מצווה עלינו לאהוב את האחר (לרעך) כשם שאנחנו אוהבים את עצמנו (כמוך). בכך היא רומזת לנו שאי אפשר לאהוב אחרים לפני שאנחנו יודעים כיצד לאהוב את עצמנו.

המראה

מוציאים ספר ובתוכו מוסתרת מראה. מספרים לתלמידים שבתוך הספר מונחות תמונות של אנשים שהם מכירים. קוראים את התלמידים אחד אחד אל הספר, ומבקשים מהם להחמיא לדמות שהם רואים שם. התלמידים יצטרכו, למעשה, להחמיא לעצמם.

מפנים שאלה לתלמידים:

למה כל-כך קשה לנו להגיד משהו טוב על עצמנו? האם אנחנו נחשבים בכך לצנועים או שחצנים?

סיכום ביניים

אני רוצה להזכיר לכם את המשפט שלמדנו מקודם: "ואהבת לרעך כמוך". במשפט הזה יש ציווי לאהוב את עצמך, מהי מטרת הציווי הזה? בכדי שנדע לאהוב ולהעריך אחרים, עלינו קודם כל למצוא בעצמנו משהו טוב, להעריך את יכולותינו. כשזה יקרה, ונראה את הטוב שבנו, נוכל לראות גם את הטוב שבאחרים.

זהו נושא שמאוד חשוב להדגיש. אנשים רבים חושבים שעפ"י היהדות צריך להיות ביישנים, להרגיש שאנחנו לא שווים כלום, לא מספיק טובים... חשוב שנדע שהתפיסה הזו רחוקה מאוד מכל מה שהיהדות מראה לנו! הנה התורה מצווה עלינו במפורש למצוא את הטוב שבנו ולאהוב אותו!

עושים סבב קצר בקבוצה, וכל תלמיד אומר משהו אחד שהוא טוב בו. זה יכול להיות דברים כדוגמת בישול, כדורגל, ריצה, קריאת ספרים וכל מה שעולה בדעתם. מדגישים: שימו לב, שאם הייתם מצרפים את כל היכולות האלו ביחד, הייתם יכולים לעזור לחברים שלכם בבית הספר, למורים שלכם, להורים, ובהרבה מצבים בחיים. כל זה יכול לקרות רק כאשר אתם מודעים ליכולות האישיות שלכם!

חלק ה: סיכום ומשימה

בפעילות זו למדנו כלל חשוב ובסיסי מאוד ביהדות, עליו מבוססים כל השיעורים האחרים שאנו לומדים השנה. אנחנו יכולים להשתמש בעיקרון הזה בכל רגע ורגע במהלך היום שלנו ולעזור לאחרים.

משימה לשבוע הקרוב:

כדי שהעיקרון הזה לא יישכח במהרה, מבקשים מכל תלמיד שיכתוב על פתק מהו הדבר שהיה הכי שמח לקבל בשבוע הקרוב, ועל הפתק יכתוב את שמו (חשוב להדגיש שיהיה מציאותי, גם מבחינה כספית וגם בגודל הדבר אותו הוא רוצה). עושים הגרלה, וכל ילד מקבל פתק של תלמיד אחר. מבקשים מהתלמידים שבשבוע הקרוב יגשימו את הרצון של התלמיד ממנו קיבלו את הפתק.

במידה ויש זמן, ניתן לקרוא כקטע סיכום את שירו של ר' אליהו דסלר, 'שני ימים לישראל' (נספח ב).

רשימת ציוד:

- פתקים ריקים (לכתיבת הרשימות ולהגרלה)
- נספח א - כמספר התלמידים
- בריסטול עליו כתוב מראש - "מה ששנא עלייך אל תעשה לחברך"
- ספר
- מראה

נספח א: מקורות/פעילות ואהבת לרעך כמוך

מקור א סיפור על הלל¹, שמאי והגר (מעובד ע"פ מסכת שבת, דף לא ע"א):

שוב מעשה בנוכרי אחד, שבא לפני שמאי ואמר לו:
גייר אותי על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאתה עומד על רגל אחת.
דחף שמאי את הנוכרי באמת הבניין (=מכשיר מדידה שהבנאים משתמשים בו) שבידו.
בא הנוכרי לפני הלל. הלל גייר אותו ואמר לו:
מה ששנא עליך אל תעשה לחברך – זוהי כל התורה כולה, והשאר... – לך ותלמד.

מקור ב אמרת רבי עקיבא² (מדרש ספרא, פרשת קדושים פרשה ב'):

ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח)
רבי עקיבא אומר: זהו כלל גדול בתורה.

נספח ב: שני ימים לישראל, הרב דסלר / פעילות ואהבת לרעך כמוך

אחד: מימיו מתוקים וחיים בו דגים.
ירק רב מקשט את גדותיו,
עצים פורסים ענפיהם מעליו ושולחים שורשיהם לינוק מימיו.
הירדן מזרים אל הים הזה מים חיים היורדים מהגבעות,
האנשים בנו את בתיהם סמוך לחופיו,
והציפורים בנו את קניהן בין כנפי העצים.
והכול שמחים על שזכו לשבת במקום הזה.
זהו - ים כנרת.
אך - הירדן ממשיך לזרום דרומה ונשפך לתוך ים אחר, שם - אין זכר לדגים.
ציפורים אינן מצייצות, ואין שומעים צחוק ילדים.

1. הלל הזקן (המאה ה-1 לפנה"ס) היה נשיא הסנהדרין האחרון בתקופת הזוגות. בן זוגו העיקרי היה שמאי הזקן, שהיה אב בית הדין באותה התקופה, ובר-הפלוגתא הקבוע שלו. התקופה היא זמן שלטון הורדוס, בזמן הדור החמישי והאחרון של הזוגות. הלל היה מייסדה של שושלת נשיאי הסנהדרין, אשר התקיימה במשך 15 דורות ו- 450 שנה עד לביטול מוסד הנשיאות במאה ה-5, גם לאחר חורבן ירושלים.

2. רבי עקיבא בן יוסף (בספרות הארצישראלית נקרא גם רבי עקיבה) - מגדולי התנאים ומגדולי חכמי ישראל בכל הדורות. חי במאות הראשונה והשנייה לספירה, והיה בן הדור השלישי של התנאים. רבי עקיבא היה המנהיג הרוחני של מרד בר כוכבא. נאמר עליו שהוא אחד מארבעה שמתו בגיל מאה ועשרים. רבי עקיבא נהרג על קידוש השם בערב יום הכיפורים, בט' בתשרי, בערך בשנת 136 לספירה, כשבעים שנה לאחר החורבן. מאה ועשרים שנים אלו מחולקות לשלוש תקופות שונות, בהן עבר מהפך עצום בחייו מדרגת עם הארץ לדרגת גדול החכמים. מסופר כי היה רועה ארבעים שנה, למד ארבעים שנה ופרנס את ישראל ארבעים שנה.

הירק - אינו מקשט את חופיו, וחיה ועוף-אינם שותים את מימיו.
זהו - ים המלח!
מה הגורם להבדל הגדול בין שני הימים, שאינם רחוקים זה מזה?
אין האשם בירדן. הוא מזרים את מימיו לשני הימים.
הנה - זה מקור ההבדל:
ים כינרת מקבל את מימי הירדן, אך אינו שומר אותם לעצמו,
והוא מקבל וגם נותן.
תמורת כל טיפה הזרמת לתוכו, הוא מזרים מתוכו טיפה אחרת.
אך ים המלח אינו מחזיר. הוא אוגר את מימיו בתאוות קמצן.
הוא אינו מוציא אף טיפה אחת.
ים כינרת - מקבל וגם מחזיר, לכן ים חיים הוא!
הים השני - רק מקבל, ולכן קראו לו ים המוות!
שני ימים יש בארץ ישראל,
שני סוגי אנשים יש בעולם...